

NEZNÁME CIRKEVNO-SFRAGISTICKÉ ARTEFAKTY ZO STREDOVEKÉHO SPIŠA

Unknown Medieval Ecclesiastical-Sphragistic Artifacts Found in the Spiš Region

Miroslav Glejtek

DOI: 10.17846/CL.2016.9.1.50-63

Abstract: GLEJTEK, Miroslav. *Unknown Medieval Ecclesiastical-Sphragistic Artifacts Found in the Spiš Region*. Seals are one of the specific sources which can be used to study medieval history. The seals of ecclesiastical institutions and ecclesiastical individuals form a big and, in terms of iconography, an exceptional group. A necessary condition for their use is first and foremost to make them accessible to professional researchers, to study and analyse them and publish the findings. The following text introduces a few fragmentary sources, the seals of the Church representatives from Spiš dated to the 14th and 15th centuries. The seals of three representatives of the religious orders (Benedictines, Cistercians and the Canons Regular of the Holy Sepulchre) and three priests of the Spiš parishes are presented. The seals were part of four documents made in a privilegial way. The contribution focuses sigillographic and iconographic analysis of the mentioned seals.

Keywords: *source, seal, document, Medieval Age, Kingdom of Hungary, iconography, saint, Church, religious order, parish*

Abstrakt: Jedným zo špecifických prameňov využiteľných pri štúdiu stredovekých dejín sú aj pečate. Z celej plejády patrí špecifické miesto veľkej a ikonograficky mimoriadnej skupine pečatí cirkevných inštitúcií a predstaviteľov. Nevyhnutnou podmienkou ich využitia je ich publikovanie, analýza a komplexné sprístupnenie širšej odbornej verejnosti. Nasledujúci text má za úlohu predstaviť niekoľko fragmentárnych prameňov – pečatí cirkevných predstaviteľov na Spiši zo 14. a 15. storočia. Ide o tri pečate predstaviteľov duchovných rádov (benediktínov, cistercitov a Kanonikov Božieho Hrobu) a troch farárov spišských farností. Tieto pečate boli súčasťou štyroch listín vyhotovených v privilegálnej podobe. Príspevok je zameraný na sfragistickú a ikonografickú analýzu týchto pečatí.

Kľúčové slová: *prameň, pečať, listina, stredovek, Uhorské kráľovstvo, ikonografia, svätec, cirkev, rehoľa, farnosť*

A. Úvod

Pri štúdiu minulosti a rekonštrukcii historických javov, procesov, udalostí či biografí konkrétnych osôb pracuje historik so širokou škálou prameňov. Z ich rôznorodnej plejády majú niektoré zásadný význam, iné skôr dopĺňajú naše poznanie o fragmentárne informácie, na základe ktorých postupne skladáme mozaiku nášho poznania. Medzi síce atraktívne, ale nie vždy známe a využívané pramene patria aj pečate, ktoré sú v období stredoveku špecifickým prameňom s osobitnou

výpovednou hodnotou.¹ Až do prevládnutia erbovej pečate v 15. storočí a predovšetkým v novoveku, ikonografickou bohatosťou a obrazovou náročnosťou predstavujú významnú skupinu pečate prelátov, cirkevných inštitúcií a ich členov. Pri štúdiu týchto artefaktov často predstavuje problém torzovitosť a fyzický stav zachovaných prameňov. O to väčší význam má každá jednotlivina, ktorú sa podarí objaviť, analyzovať a predstaviť širšej odbornej verejnosti. Z hľadiska zachovania cirkevno-sfragistických prameňov má osobitné miesto v rámci nielen územia Slovenska, ale celého stredovekého uhorského priestoru Spiš. Konkrétne Spišská kapitula patrí medzi tie významné cirkevné inštitúcie, u ktorých sa podarilo veľmi precízne rekonštruovať vývoj používania pečatí prepoštov a kanonikov od konca 13. storočia až do konca stredoveku, ba až do vzniku Spišského biskupstva v roku 1776.² Podobne sa tešili záujmu bádateľov aj niektoré ďalšie spišské cirkevné – rádové – inštitúcie a ich predstavení.³

Úlohou príspevku je sprístupnenie niektorých prameňov, ktoré doposiaľ neboli publikované, respektíve boli publikované len v obmedzenej miere, ako ilustračné materiály bez bližšej analýzy, resp. sa závery analýz rôznych autorov líšia. V nasledujúcom texte je predstavených dovedna šesť pečatí, pripojených k štyrom dokumentom spišskej proveniencie. Vo všetkých prípadoch ide o listiny vydané v privilegialnej podobe s privesenými pečaťami. Tri z nich patrili predstaviteľom rehoľných rádov (benediktíni, cisterciiti, kanonici Božieho Hrobu) na Spiši a tri predstaviteľom spišského farského kléru. I keď ide o viac-menej fragmentárne zachované artefakty, ich význam spočíva najmä v tom, že nám umožňujú dotvoriť si predstavu o podobe pečatí vybraných cirkevných predstaviteľov na stredovekom Spiši. Nemožno očakávať, že sa nám podarí vytvoriť ucelenú schému vývoja pečatenia tak, ako nám to umožňujú pramene týkajúce sa napríklad členov spomenutej Spišskej kapituly. Predsa len pramenná báza dotýkajúca sa kláštorov a farskej siete v tomto regióne je nepomerne skromnejšia. I tak však možno tieto pečate zaradiť do určitého vývojového kontextu. Napríklad pečať štiavnického opáta Jána je jednou z viacerých pečatí, ktoré sa nám zachovali na dokumentoch opátstva. V prípade pečate priora Michala už máme možnosť komparovať s viacerými zachovanými pečaťami benediktínskych predstaviteľov ďalších kláštorov (opátstiev) v Uhorskom kráľovstve. O osobitnom postavení síce skromných, ale zato ojedinelých pečatí spišských farárov hovorí aj fakt, že z nášho územia sa zachovalo len niekoľko jednotlivín takéhoto typu pečatí spred polovice 15. storočia.

¹ K významu štúdia stredovekých cirkevných pečatí pozri: GLEJTEK, Miroslav. *Stredoveká cirkevná pečať – prameň kresťanskej ikonografie*. Hradec Králové 2013, s. 15.

² GLEJTEK, Miroslav. Nové poznatky k stredovekým pečatiam členov Spišskej kapituly. In NOVOTNÁ, Mária (ed.). *Acta Musaei Scepusiensis 2010 – 2011*. Levoča 2012, s. 6-21. GLEJTEK, Miroslav. *Stredoveká cirkevná*, s. 153-164. Levoča 2012, s. 6-21. GLEJTEK, Miroslav. Pečate spišských prepoštov od polovice 15. storočia do roku 1776. In HROMJÁK, Ľuboslav (ed.). *Studia theologica Scepusiensia III. Z dejín Spišského prepoštvania*. Spišské Podhradie 2010, s. 251-271 + obr. príloha XXVII – XXXVIII. RÁBIK, Vladimír. Stredoveké cirkevné pečate spišskej proveniencie. Sonda do problematiky. In GLADKIEWICZ, Ryszard – HOMZA, Martin (eds.). *Terra Scepusiensis. Stav bádania o dejinách Spiša*. Levoča; Wrocław 2003, s. 325-334.

³ RÁBIK, Vladimír. Pečate kartuziánskych kláštorov na Skale útočiska a v Červenom Kláštore. Príspevok k dejinám cirkevných komunít na Slovensku. In *Genealogicko-heraldický hlas*, roč. 11, 2001, č. 2, s. 7-17. Osobitne k cisterciitom aj: RÁBIK, Vladimír. Stredoveké cirkevné, 334-336. ŠTEVÍK, Miroslav. Die Siegel des Kartäuserkonvents im Tal des hl. Antonius bei Lechnitz aus dem 14. Jahrhundert. In HOMZA, Martin et al. (eds.). *Analecta Cartusiana 254. Central European Charterhouses in the Family of the Carthusian Order*. Levoča; Salzburg 2008, s. 143-147. V tom istom zborníku pozri pre komparáciu aj: KOTLÍKOVÁ, Martina. Carthusian Seals in the Early Modern Period (15th – 18th Century). Carthusians in Brno. In HOMZA, Martin et al. (eds.). *Analecta Cartusiana : Central European Charterhouses in the Family of the Carthusian Order*. Levoča; Salzburg 2008, s. 197-210.

Pri popise každej pečate sa nachádza krátky popis podľa schémy: A. Typ a podtyp pečatného obrazu; B. Písmo kruhopolisu; C. Rekonštrukcia kruhopolisu; D. Tvar a rozmery pečate; E. Spôsob pripevnenia pečate; F. Ochranné prostriedky pečate; G. Pečatná látka a jej farba; H. Poradie pečate; I. Intitulácia listiny; K. Koroborácia listiny.

B. Popisy pečatí cirkevných predstaviteľov

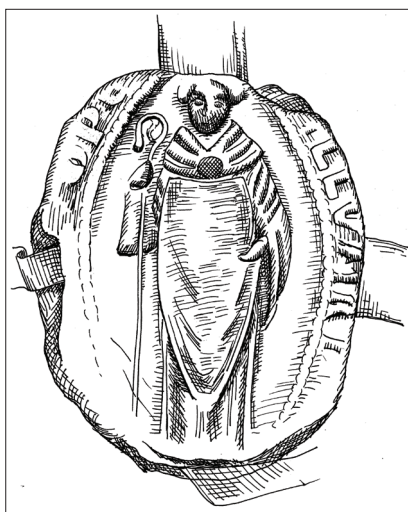
Pečať Jána (II.), opáta cisterciatskeho kláštora v Spišskom Štiavniku (1315)

Prvá z pečatí je privesená na listine spišskoštiavnického opáta Jána z roku 1315 (Obr. 1, 2). Ide o svedectvo opáta a konventu o tom, že spišský prepošť Pavol uzavrel dohodu s miechovským prepoštom a pánom Lendaku, Henrichom. Touto dohodou sa spišský prepošť vzdal práv v kostoloch v Lendaku a Krížovej Vsi pod podmienkou, že zástupca kostola v Lendaku sa bude každoročne zúčastňovať na synode prepošťstva a prepošť bude mať súdnu jurisdikciu v obci Krížová Ves.

Obr. 1 Pečať opáta Jána (II.) (1315)
(Foto Š. Péchy)

Image 1 Seal belonging to abbot Ján
(II.) (1315) (Photo by Š. Péchy)

Obr. 2 Rekonštrukcie pečate opáta
Jána (II.) (Kresba M. Glejteková)

Image 2 Reconstruction of seal belong-
ing to abbot Ján (II.) (Illustration by
M. Glejteková)

Je to doposiaľ jediný známy zachovaný exemplár pečate tohto spišskoštiavnického opáta.⁴ Ide o portrétnu pontifikálnu pečať typickú pre 13. storočie a 1. polovicu 14. storočia. V pečati je umiestnená stojaca postava opáta odedého v mníšskom habite (resp. ornáte), ktorý v pravici drží opátsku berlu s hlavicou smerujúcou pravdepodobne k okraju pečatného poľa. V ľavej ruke drží

⁴ Listina zo 17. 4. 1315 je uložená v: Štátny archív Levoča (ďalej ŠA Le), fond (ďalej f.), Spišské prepošťstvo (ďalej SpP), číslo (ďalej č.) 25. Edíciu listiny publikuje: WAGNER, Carolus (ed.). *Analecta Scepusii sacri et profani. Pars I.* Viennae 1773, s. 402. Regest: FEŇAROVÁ, Magda. *Spišské prepošťstvo. Stredoveké listiny 1248 – 1526. Inventár.* Bratislava 1964, s. 24. SEDLÁK, Vincent (ed.). *Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae. Tomus II.* Bratislavae 1987, s. 31, č. 27.

predmet, ktorý sa nepodarilo identifikovať. Podľa dobových paralel by mohlo ísť o knihu symbolizujúcu Bibliu, alebo keďže išlo o cirkevný rád skôr rádovú regulu.⁵

- A. Portrétna, pontifikálna.
- B. Ide pravdepodobne o vrcholnogotické majuskulné písmo.⁶ Vzhľadom na stav pečate, nie je možné ho presne určiť.
- C. Kruhopsis sa nachádza medzi perlovcovými linkami. Identifikovať sa ho však nepodarilo. Iná pečať, v tomto prípade patriaca opátovi Albertovi (1257), nesie kruhopsis: SIGILLVM AB[BAT] IS DE [SCIPIS] (= Pečať spišského opáta).⁷ Je pravdepodobné, že podobný text sa nachádzal aj na Jánovej pečati.
- D. Špicato-oválny tvar, 36 x 28 mm.
- E. Privesenie na pergamenovom prúžku prevlečenom cez pliku listiny.
- F. Ochranná miska z pečatného vosku prirodzenej farby.
- G. Pečatný vosk prirodzenej farby.
- H. 1/ 1
- I. „*Nos frater Joannes dictus, abbas de Scepus, totusque eiusdem loci conventus.*“
- K. „*In cuius rei testimonium, sigillum nostrum appensionem fecimus huic scripto.*“

Pečať Henricha, kanonika Božieho Hrobu a miechovského prepošta, pána Lendaku (1315)

Listina s pečaťou miechovského prepošta Henricha nadväzuje na predchádzajúci dokument. Spolu s členmi rádu križovníkov v Lendaku sa zaväzuje, že kostol Svätého Hrobu v Lendaku bude každoročne platiť spišskému prepoštskému chrámu sv. Martina jednu hrivnu striebra.⁸ Táto pečať bola publikovaná v katalógu k výstave *Terra Scepusiensis – Terra Christiana* (Obr. 3, 4).⁹ Uvedomujem si, že v rámci pečatí spišskej proveniencie je zaradenie tohto artefaktu čiastočne problematické. Majiteľ sa v prameňoch tituluje ako miechovský prepošt, teda predstaviteľ poľskej, nie uhorskej cirkevnej inštitúcie. Vzhľadom na fakt, že však Henrich po konflikte s Vladislavom Lokietkom musel opustiť Poľsko a pôsobil na čele božohrobcov v Lendaku a pečať na území Uhorska aktívne používal, bola do nasledujúceho príspevku zaradená.¹⁰ To, že túto pečať prepošt používal ako predstavený kanonikov Božieho Hrobu prezrádza už na prvý pohľad použitie rádovej symboliky v pečatnom poli. V prípade pečate máme dočinenia so zložitejším rozdelením

⁵ Práve cisterciiti patrili medzi tie rády, v ktorých bolo vnútorné fungovanie riadené presnou disciplínou podľa rádovej reguly a viacerých uznesení generálnych synod. Knihu držia v ruke aj štiavnickí opáti známi zo starších opátskych pečatí. RÁBIK, *Stredoveké cirkevné*, s. 334, 335.

⁶ Pri nomenklatúre písma kruhopsisov pečatí vychádzame predovšetkým z klasifikácie: ŠEDIVÝ, Juraj. *Stredoveké uhorské pečate a ich písmo*. (K datovaniu pečatí analýzou písma). In RAGÁČOVÁ, Júlia (ed.). *Pečate a ich používateľia*. Bratislava 2007, s. 129-145. Najnovšie: ŠEDIVÝ, Juraj. *Názvoslovie epigrafických písiem zo Slovenska*. In ŠEDIVÝ, Juraj a kol. *Latinská epigrafia. Dejiny a metodika výskumu historických nápisov zo Slovenska*. Bratislava 2014, s. 91-99.

⁷ RÁBIK, *Stredoveké cirkevné*, s. 335.

⁸ Regest listiny publikuje: FEŇAROVÁ, *Spišské prepoštstvo*, s. 25.

⁹ Listina zo 17. 4. 1315 je uložená v: ŠA Le, f. SpP, č. 26. Publikuje ju: ŽIFČÁK, František. *Kanonik Svätého Hrobu a miechovský prepošt Henrich – pán Lendaku a bratři križovníci*. In NOVOTNÁ, Mária (ed.). *Terra Scepusiensis Terra Christiana 1209 – 2009. Spišský hrad, Spišská kapitula. Dve centrá v dejinách Spiša*. Levoča 2009, s. 175. K obsahu pozri: SEDLÁK, *Regesta II*, s. 31-32, č. 28. FEŇAROVÁ, *Spišské prepoštstvo*, s. 25. LABANC, Peter. *Spišskí prepošti do roku 1405*. Trnava 2011, s. 112.

¹⁰ TOMAS, Maroš. *Zoznam predstavených kláštora kanonikov Svätého Hrobu v Lendaku*. In *Historia Scepusii. Vol. I*. HOMZA, Martin – SROKA, Stanisław A. (eds.). Bratislava; Kraków 2009, s. 572.

pečatného poľa na dve rovnako veľké polovice. V hornej časti sa nachádza naračná scéna, ktorú F. Žifčák popisuje ako dialóg medzi anjelom a Pannou Máriou, zo známej evanjeliovej scény zvesťovania. Nazdávam sa však, že vyobrazenie, v ktorom sa stretávame s postavou anjela a druhej osoby s hlavou zahalenou kapucňou, sa týka inej biblickej udalosti. Mohlo by ísť o zjednodušenie evanjeliovej scény zmŕtvychvstania Ježiša Krista – dialóg medzi anjelom (anjelmi) a osobami prichádzajúcimi k Božiemu hrobu. Scéna môže vychádzať z Matúšovho evanjelia, v ktorom sa pri zmŕtvychvstaní Krista spomína anjel.¹¹ Takúto možnosť podporuje jednak vyobrazenie samotnej postavy s kapucňou, ktoré by zobrazovalo Pannu Máriu v pomerne netypickej podobe, ale i fakt, že chrám i konvent v Miechove bol zasvätený práve Božiemu hrobu. Medzi postavami sa nachádza na zemi stojaci dvojité kríž s rozširujúcimi sa koncami ramien, z ktorých horné rameno je kratšie. Ide o typický heraldický symbol kanonikov Božieho Hrobu, ktorý bol týmto rytierskym (križiackym) rádom dôsledne používaný i v pečatiach rádu a jeho členov.¹² Nad postavami, v strede, je umiestnená šesťhrotá hviezda. Hoci je hviezda dôležitým atribútom Panny Márie, ide o symbol, s ktorým sa nielen v cirkevných, ale i svetských pečatiach stretávame pomerne hojne.

Obr. 3 Pečať prepošta Henricha (1315) (Foto Š. Péchy)

Image 3 Seal belonging to prior Henrich (1315) (Photo Š. Péchy)

Obr. 4 Rekonštrukcie pečate prepošta Henricha (Kresba M. Glejteková)

Image 4 Reconstruction of seal belonging to prior Henrich (Illustration by M. Glejteková)

¹¹ „Keď sa pominula sobota, na úsvite prvého dňa v týždni prišla Mária Magdaléna a iná Mária pozrieť hrob. Vtom nastalo veľké zemetrasenie, lebo z neba zostúpil Pánov anjel, pristúpil, odvalil kameň a sadol si naň. Jeho zjav bol ako blesk a jeho odev biely ako sneh. Strážnici strnuli od strachu z neho a ostali ako mŕtvi. Anjel sa prihovril ženám: „Vy sa nebojte! Viem, že hľadáte Ježiša, ktorý bol ukrižovaný. Niet ho tu, lebo vstal, ako povedal. Poďte, pozrite si miesto, kde ležal. A rýchlo choďte povedať jeho učeníkom: »Vstal z mŕtvych a ide pred vami do Galiley. Tam ho uvidíte.« Hľa, povedal som vám to.“ Rýchlo vyšli z hrobu a so strachom i s veľkou radosťou bežali to oznámiť jeho učeníkom.“ Biblia, Nový zákon, Mt 28, 1-8. In *Sväté písmo starého i nového zákona*. Trnava 2004. Respektíve môže ísť o scénu z ďalších evanjelií vykresľujúcich túto udalosť.

¹² Bližšie pozri: VRTEL, Ladislav. O symbolike niektorých rytierskych rádom. In *Slovenská archivistika*, roč. 28, 1994, č. 1, s. 133, 134.

Dolnú polovicu pečatného poľa vyplňa kľačiaca postava prepošta pri modlitbe so zopätými rukami a hlavou obrátenou dohora (tzv. devočná poloha). Po stranách ho sprevádzajú vľavo hviezda a pod ňou mesiac a vpravo pravdepodobne tiež hviezda. Takéto zobrazenie kľačiaceho majiteľa pečate sa stáva typickým pre pečate prelátov od 1. polovice 14. storočia, keď bol predtým dominantný portrét majiteľa nahradený hagiografickou scénou a portrét majiteľa sa dostal do úzadia.

- A. Kombinovaná, portrétno-hagiografická.
- B. Vrcholnogotické zmiešané majuskulné písmo. Popri kapitálnych literách sa stretávame s používaním unciálnych litier (E).
- C. Nachádza sa medzi dvoma linkami na okraji pečatného poľa. Rekonštruovať sa podarilo časť textu: [S. HE]NR(I)C//R/ //ENV/// TT || LE H POLONI. ///ENV////.¹³
- D. Špicato-oválny tvar, 50 x 36 mm.
- E. Privesenie na pergamenovom prúžku prevlečenom cez pliku listiny.
- F. Ochranná miska z pečatného vosku prirodzenej farby.
- G. Pečatný vosk prirodzenej farby.
- H. 1/2¹⁴
- I. „*Frater Henricus canonicus Dominici sepulchri et prepositus mechouiensis nec non dominus de Landech in terra Scypsiensi una cum nostris fratribus cruciferis ordinis eiusdem Dominici Sepulchri sub canonica regula sancti Augustini episcopi constitutis*“.
- K. Nie je.

Pečať Jána, farára v Spišskom Podhradí (1396)

Listina spečatená aj pečaťami dvoch nasledujúcich spišských farárov predstavuje dohodu arbitrov o tom, že richnavskí zemepáni Pavol a Mikuláš budú odvádzať spišským kanonikom – správcom kostola Panny Márie v kolegiálnom kostole po päť zlatých na sviatok narodenia Jána Krstiteľa a narodenia Panny Márie.¹⁵ V rámci dodnes zachovaných pečatí cirkevných predstaviteľov 14. storočia tvoria farárske pečate len malú skupinu. Je to pochopiteľné vzhľadom na fakt, že potreba spisomňovania, a teda aj pečatenia bola podstatne väčšia u vyšších cirkevných predstaviteľov a cirkevných inštitúcií. Zatiaľ čo farský klérus mal oveľa menšiu potrebu vydávať a pečatiť závažnejšie dokumenty trvalej platnosti. Hoci v priebehu 15. storočia možno sledovať aj nárast písomnej produkcie farárov (či ďalších beneficiátov), ide vo väčšine prípadov o písomnosti vydávané v jednoduchšej podobe patentových a uzavretých listín a listov, ktorých pečate ľahšie podľahli deštrukcii. Jednou z mála výnimiek na Spiši sú aj nasledujúce farárske pečate. Prvú okrúhlu pečať zachovanú na listine z roku 1396 môžeme vďaka úvodnej časti kruhopisu identifikovať ako pečať patriacu Jánovi zo Spišského Podhradia (*Iohannes de Suburbio castri Scepusiensis*) (Obr. 5, 6). Pečatné pole vyplňa výjav ohliadajúceho sa Baránka Božieho. Zaujímavosťou tejto pečate je, že klasická žrd s krížom a zástavou nie je tvorená len jedným priečnym ramenom znázorňujúcim kríž, ale dvoma ramenami, dolným dlhším a horným kratším. Tým vznikol symbol dvojitého kríža. Horná časť zapadajúca do kruhopisu pečate silno evokuje invokačný krížik, umiestňovaný na začiatok kruhopisu. Ide o jedinečné prepojenie dvoch symbolov, ktoré zaujímavovo pripomína podstatne staršie spojenie invokačného

¹³ Vincetovi Sedlákovi sa podarilo z kruhopisu pečate rekonštruovať text: //////////TERRE POLONE////////. SEDLÁK, *Regesta II*, s. 32.

¹⁴ Druhá pečať, patriaca pravdepodobne spišskému prepoštovi Pavlovi, sa nezachovala. Známa Pavlova pečať je publikovaná a rekonštruovaná v: RÁBIK, *Stredoveké cirkevné*, s. 328, 330. GLEJTEK, *Stredoveká cirkevná*, s. 154, 155.

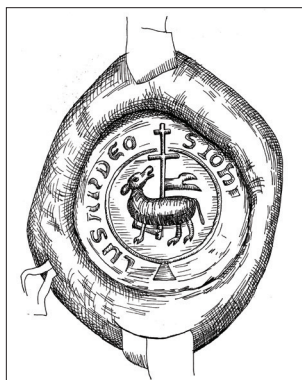
¹⁵ CHALUPECKÝ, Ivan. Richnava v stredoveku. In *Dejiny Richnavy* (kol.). Richnava 2010, s. 67.

krížika s krížom v centrálnej časti poľa do jedného, v známej minci nitrianskeho vojvodu Bela (I.).¹⁶ Na základe intitulácie vieme, že Ján pôsobil ako farár v Spišskom Podhradí. V tomto prípade sa vo farárovej pečati nestretávame so symbolikou patrónky farského kostola a farnosti, ktorou bola blahoslavená Panna Mária (patrocínium Narodenia Panny Márie), ale so symbolom patróna majiteľa pečate, teda sv. Jána Krstiteľa. Práve zobrazovanie osobného, spravidla krstného, patróna predstavuje jednu z obľúbených koncepcií tvorby pečatného obrazu nižších klerikov v stredoveku.

Obr. 5 Pečať farára Jána (1396)
(Foto Š. Péchy)

Image 5 Seal belonging to
parish priest Ján (1396) (Photo
Š. Péchy)

Obr. 6 Rekonštrukcie
pečate farára Jána (Kresba
M. Glejteková)

Image 6 Reconstruction
of seal belonging to parish
priest Ján (Illustration by
M. Glejteková)

- A. Obrazová, hagiografická.
- B. Vrcholnogotické zmiešané majuskulné písmo. Popri kapitálnych literách sa stretávame s používaním unciálnych litier (E).
- C. + S IOH[annis]//////////US////DEO(C?). Z kruhopisu možno rekonštruovať len prvé dve slová: *Sigillum Iohanni* (= Pečať Jána).
- D. Okrúhly tvar, Ø 22 mm.
- E. Privesenie na pergamenovom prúžku prevlečenom cez pliku listiny.
- F. Ochranná miska z vosku prirodzenej farby.
- G. Pečatný vosk zelenej farby.
- H. 1/4¹⁷
- I. „*Nos Marcus lector, Iohanes custos ecclesiae collegiate beati Martini de Scepus, Iohannes de Suburbio castri Scepusiensis, Nicolaus de Villa Latina, ecclesiarum plebani et rectores Strigoniensis dyocesis*“.
- K. „*In quorum omnium memoriam et stabilitatem presentes munimus appensione sigillorum nostrorum*“.

¹⁶ Najnovšie: HUNKA, Ján. *Mince Arpádovcov z rokov 1000 – 1301. Ich podiel na vývoji hospodárstva stredovekého Slovenska*. Nitra 2013, s. 173, tab. I. VRTEĽ, Ladislav. *Osem storočí slovenskej heraldiky*. Martin 2003, s. 32.

¹⁷ Dve z pečatí na listine, patriace členom Spišskej kapituly, boli publikované a analyzované v: GLEJTEK, Nové poznatky, s. 6, 15-17.

Pečať Mikuláša, farára v Spišských Vlachoch (1396)

Na rovnakej listine sa nachádza aj pečať Mikuláša, farára v Spišských Vlachoch (Obr. 7, 8).¹⁸ Ide o pomerne jednoduchú pečať, ktorú vyplňa obrazový výjav. Nachádza sa v nej rovnako Baránok Boží (*Agnus Dei*) s nimбом okolo hlavy, ohliadajúci sa ku žrdi ukončenej krížom a vejúcou zástavou.¹⁹ Touto zástavou je tzv. labarum, insígnia zmŕtvychvstalého Krista, ako symbol jeho víťazstva nad smrťou.²⁰ Ide o jeden z najtypickejších atribútov sv. Jána Krstiteľa, s ktorým sa v rámci stredovekého hagiografického umenia môžeme stretnúť. Zobrazenie symbolu tohto svätca v pečati farára Mikuláša nie je náhodné, keďže aj farnosť Spišské Vlachy bola zasvätená sv. Jánovi Krstiteľovi.²¹ Podľa dostupných sfragistických materiálov bolo zobrazovanie symbolov patrocínia benefícia, ktoré spravovali, medzi farármi rozšírené.²² Farár Mikuláš nebol v tomto smere výnimkou. Zobrazovanie hagiografického motívu vychádzajúceho z farského patrocínia pritom predstavuje relatívne bezproblémový a stabilný motív pečate farára. Súvisí to aj s tým, že klerik pri farskom benefíciu zotrúval často dlhšiu dobu, ako je tomu v súčasnosti. Zväčša ide o veľmi jednoduché pečate, podobne (ako v tomto prípade) bez sprievodného textu (kruhopisu či legendy).

Obr. 7 Pečať farára Mikuláša (1396) (Foto Š. Péchy)

Image 7 Seal belonging to parish priest Mikuláš (1396) (Photo Š. Péchy)

Obr. 8 Rekonštrukcia pečate farára Mikuláša (Kresba M. Glejteková)

Image 8 Reconstruction of seal belonging to parish priest Mikuláš (Illustration by M. Glejteková)

¹⁸ Pečať z 15. 3. 1396 je uložená v: ŠA Le, f. Súkromný archív Spišskej kapituly (ďalej SaSk), Scrinium (ďalej Scr.) XI, Krabica (ďalej Kr.) 24, Fascikel (ďalej Fasc.) 4, Číslo (ďalej No.) 54.

¹⁹ Porovnaj: „Hľa, Boží Baránok, ktorý sníma hriech sveta“. Biblia, Nový Zákon, Jn 1, 29. In *Sväté písmo*.

²⁰ BIEDERMANN, Hans. *Lexikon symbolů*. Praha 2008, s. 181.

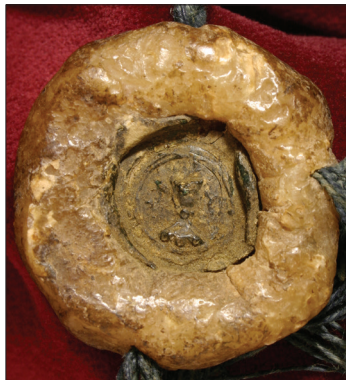
²¹ LABANC, Peter. Spišské Vlachy. In ŠTEFÁNIK, Martin – LUKAČKA, Ján et al. *Lexikon stredovekých miest na Slovensku*. Bratislava 2010, s. 475.

²² Pozri napríklad: HEGEDŮS, András (ed.). *Megpecsételt történelem. Középkori pecséték Esztergomból*. Esztergom 2000, s. 143-144. GLEJTEK, Miroslav. Náčrt vývoja ikonografickej skladby pečati nižších klerikov v Uhorsku. In SLNEKOVÁ, Veronika (ed.). *Čriepky z dejín Slovenska. Zborník referátov z konferencie pri príležitosti 70. narodenín doc. PhDr. Idy Zubáckej*, CSc. Nitra 2011, s. 53, 54.

- A. Obrazová, hagiografická.
- B. Nie je.
- C. Nie je.
- D. Okrúhly tvar, Ø 28 mm.
- E. Privesenie na pergamenovom prúžku prevlečenom cez pliku listiny.
- F. Ochranná miska z vosku prirodzenej farby.
- G. Pečatný vosk zelenej farby.
- H. 4/4
- I. „*Nos Marcus lector, Iohanes custos ecclesiae collegiate beati Martini de Scepus, Iohannes de Suburbio castri Scepusiensis, Nicolaus de Villa Latina, ecclesiarum plebani et rectores Strigoniensis dyocesis*“.
- K. „*In quorum omnium memoriam et stabilitatem presentes munimimus appensione sigillorum nostrorum.*“.

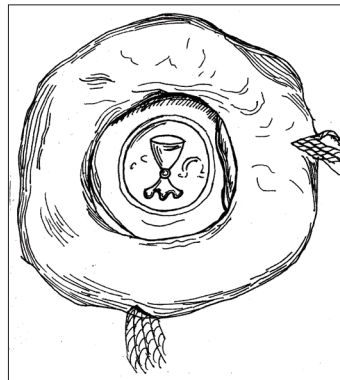
Pečať Pavla, farára v Krompachoch (1437)

Pečatami krompašského farára Pavla a štólskeho priora Michala je spečatená rozsudková listina týkajúca sa sporu spišského prepošta Jána proti spišskému kanonikovi Jánovi z Podolínce pre neverné spravovanie majetku.²³ V prvom prípade ide opäť o farársku, doposiaľ bližšie neanalyzovanú pečať zo Spiša, v tomto prípade patriacu klerikovi Pavlovi (Obr. 9, 10).²⁴

Obr. 9 Pečať farára Pavla (1437)
(Foto Š. Péchy)

Image 9 Seal belonging to parish priest Pavol (1437) (Photo Š. Péchy)

Obr. 10 Rekonštrukcie pečate farára Pavla (Kresba M. Glejteková)

Image 10 Reconstruction of seal belonging to parish priest Pavol (Illustration by M. Glejteková)

²³ FEŇAROVÁ, *Spišské prepoštstvo*, č. 265, s. 80, 81.

²⁴ K roku 1437 sa viažu dve totožné listiny, ktoré vznikli zrejme v rovnakom čase, čomu nasvedčuje totožné spečatenie farárom Pavlom a priorom Michalom, s použitím identických šnúr, na ktorých sú pečate privesené, ako i notárskym inštrumentom, ktorý vyhotovil notár Peter Jakobi z Jablňoviec (*de Almas*). Listiny sú uložené v: ŠA Le, f. SaSk, Scr. XI, Kr. 24, Fasc. 4, No. 54.

Pečatné pole vyplňa kalich, jeden z najznámejších kresťanských motívov a symbol Kristovej krvi.²⁵ Tak ako v prípade pečate farára Mikuláša ide pravdepodobne o vyjadrenie patrocínia kostola a farnosti, pri ktorom Pavol pôsobil. Farnosť Krompachy bola zasvätená sv. Jánovi evanjelistovi a práve kalich je jedným z jeho najznámejších atribútov. Po stranách kalicha sa pravdepodobne nachádzajú dve litery, ktoré sa však doposiaľ nepodarilo identifikovať. Mohlo by ísť o grécke písmená A a Ω, symboly Ježiša Krista.²⁶ Druhou možnosťou je, že litery predstavujú iniciály mena, resp. titulu a mena majiteľa pečate. Okraj pečatného poľa vyplňa dvojité linka.

A. Obrazová, vecná.

B. Nie je.

C. Nie je

D. Okrúhly tvar, Ø 17 mm.

E. Privesenie na pergamenovom prúžku prevlečenom cez pliku listiny.

F. Ochranná miska z vosku prirodzenej farby.

G. Pečatný vosk čiernej farby.

H. 1/2

I. „*Nos Paulus plebanus in Crumpach, diocesis Strigoniensis, et Michael, prior in Stolly(!), ordinis sancti Benedicti districtus Scepusiensis et eiusdem diocesis Strigoniensis*“.

K. „*In cuius rei evidenciam amplio rem roburque ac firmitatem omnium et singulorum premissorum presentes nostras litteras patentes huiusmodi summam in se continentes nostrorum sigillorum munimine appensione duximus roborandas.*“.

Pečať Michala, priora benediktínskeho kláštora v Štôle (1437)

Na rovnakej listine sa nachádza aj pečať predstaviteľa benediktínskej rehole na Spiši, priora konventu v Štôle, Michalovi (Obr. 11, 12).²⁷ V tomto prípade ide o pečať rozdelenú do dvoch úrovní. Pečatné pole vyplňa architektonický rámec. V ňom dominuje veľmi pekné gotické znázornenie postavy korunovanej Madony s Ježiškom na rukách. V dolnej časti pečate sa nachádza výklenok s troma oblúkmi, v ktorom je zobrazená kľačiaci, doľava otočená a hore hladiaci postava majiteľa pečate v devočnej polohe. Ide tu pre 2. polovicu 14. a 1. polovicu 15. storočia typické zobrazenie klerika modliaceho sa ku svätici. Zobrazenie Madony korešponduje so zasvätením kláštora v Štôle.

A. Kombinovaná, hagiograficko-portrétna.

B. Vrcholnogotické zmiešané majuskulné písmo. Kapitálne litery dopĺňa niekoľko typických unciálnych litier (M, N, E).

C. S[IGILLVM] PRIORIS MONA[STERII] || V///IS DE STOLA (= Pečať priora kláštora v Štôle.

D. Špicato-oválny tvar, 52 x 32 mm.

E. Privesenie na pergamenovom prúžku prevlečenom cez pliku listiny.

F. Ochranná miska z vosku prirodzenej farby.

G. Pečatný vosk čiernej farby.

H. 2/2

²⁵ Porovnaj: „Potom vzal kalich, vzdával vďaky, dal im ho a všetci z neho pili. A povedal im: Toto je moja krv novej zmluvy, ktorá sa vylieva za všetkých.“. Biblia, Nový zákon, Mk 14, 23-24. In *Sväté písmo*.

²⁶ Porovnaj: „Ja som Alfa a Omega, Prvý a Posledný, Počiatok a Koniec.“. Biblia, Nový zákon, Zjv 22, 13. In *Sväté písmo*.

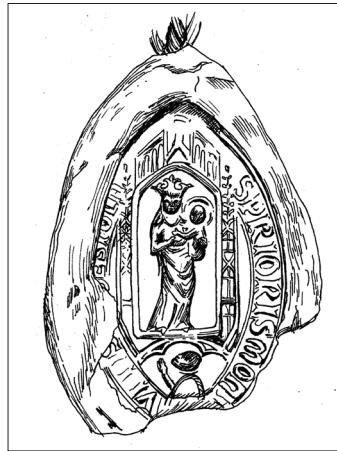
²⁷ Pozri poznámku č. 21.

- I. „Nos Paulus plebanus in Crumpach, diocesis Strigoniensis, et Michael, prior in Stolly(!), ordinis sancti Benedicti districtus Scepusiensis et eiusdem diocesis Strigoniensis“.
- K. „In cuius rei evidenciam ampliolem roburque ac firmitatem omnium et singulorum premissorum presentes nostras litteras patentes huiusmodi summam in se continentes nostrorum sigillorum munimine appensione duximus roborandas.“

Obr. 11 Pečať priora Michala (1437) (Foto Š. Péchy)

Image 11 Seal belonging to prior Michal (1437) (Photo Š. Péchy)

Obr. 12 Rekonštrukcie pečate priora Michala (Kresba M. Glejteková)

Image 12 Reconstruction of seal belonging to prior Michal (Illustration by M. Glejteková)

C. Zhrnutie

Vyššie predstavené pečate môžeme rozdeliť podľa majiteľov do dvoch skupín. Prvú tvoria pečate predstaviteľov rehoľných inštitúcií cistercov, božohrobcov a benediktínov na Spiši. Druhú tvoria pečate troch členov spišského farského kléru, farárov v Spišskom Podhradí, Spišských Vlachoch a Krompachoch. Ak sa pozrieme najskôr na prvú skupinu pečatí a ich užívateľov máme tu možnosť predstaviť si základnú vonkajšiu podobu a ikonografickú koncepciu pečatí vyššieho kléru, tak ako sa s ňou môžeme stretnúť čiastočne od 12. a predovšetkým 13. storočia až do konca stredoveku. Všetky tri pečate svojimi rozmermi i špicato-oválnym tvarom možno s veľkou pravdepodobnosťou označiť ako veľké pečate, ktoré boli hlavnými pečatami v kanceláriách majiteľov. Hoci o tom nehovorí ani jedna z koroborácií listín. Stretávame sa tu len so všeobecným zvratom *sigillum nostrum*. Formálna podoba pečatí, obsahová stránka dokumentov i spôsob pripojenia pečatí k listinám (*litterae privilegiales*) naznačuje, že ide o veľké, a teda autentické pečate majiteľov, ktorými pečatili predovšetkým závažné dokumenty trvalej platnosti.²⁸ Všetky tri pečate majú

²⁸ Koroboračným formulám a ich výpovednej hodnote sa vo svojej dizertačnej práci detailne venuje Martina Bolom-Kotari. Detailne skúma a ukazuje ako problematické je získanie relevantných informácií z jednotlivých zložiek koroborácie. Pozri: BOLOM-KOTARI, Martina. *Pečeti moravských premonstrátů v letech 1436 – 1784. Sfragistika představených a konventů v kontextu jejich diplomatického materiálu*. Disertační práce. Brno 2013.

špicato-oválny tvar, ktorý možno od 13. storočia do konca stredoveku považovať v prípade veľkých pečatí predstaviteľov rehoľných rádov, ale i najvyšších prelátov (arcibiskupov a biskupov) za najtypickejší.²⁹ Hoci sa u rehoľných predstaviteľov už v 14. storočí začíname stretávať aj s menšími, spravidla okrúhlymi pečaťami, ide takmer vždy o pečate menšie (*sigillum minus*), ktoré predstavovali v kancelárii pečatiteľa len vedľajšiu pečať, využívanú predovšetkým pri pečatení dokumentov menšej dôležitosti resp. dočasnej platnosti. Ale ani to nemožno generalizovať, pretože poznáme viacero dokumentov, keď rádoví predstavitelia používali aj menšiu pečať na pečatenie formálnych privilégii. Vo viacerých prípadoch sa naozaj zdá, že druh použitej pečate na dokumente má len sekundárnu dôležitosť a nemá vplyv na vnímanie právnej hodnoty listiny. Táto otázka si ale bude vyžadovať ďalší diplomatický rozbor množstva stredovekých prameňov diplomatickej povahy.

Najstaršia z vyššie predstavených pečatí patrila cisterciiskému opátovi v Spišskom Štiavniku Jánovi. V tomto prípade sme svedkami používania čisto portrétnej pečate. Hoci v 14. storočí došlo u vyšších klerikov v Uhorsku k postupnému rozšíreniu kombinovaných portrétno-hagiografických, resp. portrétno-hagiograficko-heraldických pečatí, v prípade cistercitov tomu tak nie je. Pečate predstaviteľov tejto rehole sa pomerne striktnie pridržiavali jednoduchého zobrazovania majiteľa. Rovnakú podobu majú aj ďalšie dve známe pečate štiavnických opátov Alberta a Jána (I.) z 13. storočia.³⁰ Takáto námetová „strnulosť“ do istej miery odrážajúca aj vnútorný konzervativizmus je typická pre predstaviteľov viacerých reholí.³¹ Vzhľadom na presné pravidlá, týkajúce sa u cistercitov predovšetkým konventných pečatí, nás neprekvapí takáto stabilita ani u ich predstavených.³²

Ďalšie dva artefakty môžeme zaradiť do veľkej skupiny tzv. votívnych pečatí. Sú to vlastne kombinované pečate, kde sa stretávame so zobrazením svätca, skupiny svätcov, alebo celého hagiografického výjavu, v kombinácii so zobrazením majiteľa. Nejde vlastne o nič iné, ako o zobrazenie scény typickej pre život stredovekého klerika. Kňaz kľačí na kolenách, spína ruky a modlí sa k Bohu, alebo konkrétnemu svätcovi. Takúto náboženskú komunikáciu zachytávajú aj spomenuté pečate. Ide o podobu pečatného poľa typickú pre vrcholný a najmä neskorý stredovek. Tento vnútorný (modlitbový) dialóg je zachytený v pečati benediktínskeho priora Michala. V dolnej časti pečate sa nachádza kľačiaci prior (tzv. *devotio*) modliaci sa k Madone s Ježiškom na rukách. V druhej pečati je takto zobrazený prepošť Henrich, ktorý sa tiež modlí (resp. prosí, utieka sa). V tomto prípade však už k celému znázorneniu pravdepodobne dramatickej scény po zmŕtvychvstaní Krista pred jeho hrobom. Táto pečať je pre nás zaujímavá aj z iného hľadiska. Ide o jedinú z predstavených pečatí, obsahujúcu aj heraldickú zložku. Jedinečným spôsobom je do biblickej scény implementovaný dvojité kríž, heraldický symbol kanonikov Božieho Hrobu.

²⁹ Ešte v I. polovici 13. storočia niektorí opáti zrejme používali pečate okrúhleho tvaru. Takýto prípad predstavuje aj pečať pannonhalského opáta Uriáša z roku 1237. Pre nedostatok zachovaných pečatí zo staršieho obdobia sa ale širšie závery robia len ťažko. Pečať je uložená v: Maďarský národný archív v Budapešti (ďalej MOL), f. Diplomatikai Levéltár (ďalej DL), č.221. Bližšie k nej pozri aj: GLEJTEK, *Stredoveká cirkev-ná*, s. 100, 101.

³⁰ RÁBIK, *Stredoveké cirkevné*, s. 334, 335.

³¹ STEHLÍKOVÁ, Dana. Pečeti břevnovských a broumovských benediktínů do roku 1638. In HLAVÁČEK, Ivan – BLÁHOVÁ, Marie (eds.). *Milénium Břevnovského kláštera (993 – 1993). Sborník statí o jeho významu a postavení v českých dějinách*. Praha 1993, s. 176. KREJČÍK, Tomáš. Ikonografie církevních pečatí v českém státě ve 13. – 15. století. In KRAFL, Pavel (ed.). *Sacri canones servandi sunt – Ius canonicum et status ecclesiae saeculis XIII – XV*. Praha 2008, s. 529.

³² Nariadenie pápeža Benedita XII. z roku 1335. Bližšie pozri: Glejtek, Miroslav. Ikonografia pečatí konventov a kapitúl v stredovekom Uhorsku. In NĚMEČKOVÁ, Věra – BOLOM-KOTARI, Martina (eds.). *Pontes ad fontes. Církevní dějiny ve světle pomocných věd historických a příbuzných oborů*. Hradec Králové 2011, s. 122. TAKÁCS, Imre (ed.). *A magyarországi káptalanok és konventek középkori pescétjei*. Budapest 1992, s. 78. KREJČÍK, Tomáš. *Pečeť v kultuře středověku*. Ostrava 1998, s. 244, 245.

Hoci sú naše poznatky o erboch predstaviteľov duchovných rádov limitované množstvom zachovaných veľkých pečatí, výnimku tvoria pečate predstaviteľov jedného z najvýznamnejších stredovekých rádov, benediktínov. V ikonografii ich pečatí sa stretávame v priebehu 14. a 15. storočia s dvoma základnými typmi vyobrazení. Starší typ zobrazuje majiteľa pečate, opáta, s príslušnými pontifikáliami, ktoré mu náležali, teda odetého v ornáte, s mitrou na hlave a opátskou berlou v ruke, podobne ako tomu bolo u súdobých biskupov, alebo spomenutých cistercijských opátov (tzv. *benedictio*). Mladší typ pečatí sa vyvinul v priebehu 14. storočia a tiež napodoboval pečate vyšších cirkevných predstaviteľov. Pečatné pole sa rozdelilo na dve úrovne. Horná bola vyplnená spravidla vyobrazením svätca, ktorému bol zasvätený príslušný konvent a v dolnej časti sa nachádzal portrét majiteľa pečate. V tomto zmysle aj pečať priora Michala plne zapadá do pečatnej symboliky predstaviteľov rehole. Z nášho územia poznáme aj staršiu pečať hronskobeňadického opáta Zigfrída z roku 1342.³³ V takmer o sto rokov mladšej pečati priora Michala, a spomenutej Zigfrídovej pečati možno pozorovať nápadnú ikonografickú a koncepčnú zhodu. V oboch prípadoch je do architektonického rámca zasadená postava svätca, v prípade opáta Zigfrída sv. Benedikt, patrón Hronskobeňadického opátstva a v prípade Michala patrónka Štölskeho konventu, blahoslavená Panna Mária. Aj dolná časť pečate, v ktorej sa nachádza kľačiaci majiteľ pečate je stvárnená veľmi podobne. V oboch prípadoch je výklenok tvorený tromi oblúkmi. Je pravdepodobné, že aj prior Michal sa pri tvorbe svojej pečate inšpiroval staršími či súdobými opátskymi pečaťami členov vlastného rádu.

Druhú skupinu tvorí trojica pečatí spišských farárov. Ako som už načrtnol, štúdium pečatí farárov predovšetkým v staršom období (do konca 14. storočia) naráža na úskalia spojené s minimálnym množstvom zachovaných prameňov. Ide zväčša o jednotliviny, ktoré nám neumožňujú študovať vývoj pečatí farárov v postupnosti v rámci jednej farnosti, či zmeny farárskych pečatí pri prechode do iného pôsobiska. Samotné dokumenty bez zachovaných pečatí nás spravidla bližšie o druhu pečate, ani iných pre sfragistickú analýzu zaujímavých údajoch neinformujú. V tomto ohľade predstavujú aj dve zachované pečate na listine z roku 1396 zaujímavé pramene. Spolu s treťou predstavenou farárskou pečaťou ide o okružle pečate s hagiografickým motívom. Zobrazenie svätca korešponduje aj s ďalšími podobnými artefaktmi v rámci celého Uhorska. Rozdielne sú len dôvody, ktoré viedli k zobrazeniu toho-ktorého svätca. Stretávame sa tu s dvoma základnými koncepciami. Prvú predstavuje zobrazenie svätca, resp. jeho atribútu, ktorému bol zasvätený chrám, pri ktorom klerik pôsobil. Druhú možnosť predstavuje zobrazenie osobného patróna (najčastejšie krstného), resp. jeho symbolu. V priebehu 15. storočia sa častejšie začíname stretávať aj s erbovými pečaťami bežných klerikov a na prelome stredoveku a novoveku aj s napodobeninami antických gem, obľúbenými v renesančnom období.

Kolekcia predstavených šiestich cirkevných pečatí z prostredia Spiša nepredstavuje nejaký široký komplex sfragistických artefaktov. Je potrebné si ale uvedomiť, že tento typ prameňov je do polovice 15. storočia zachovaný len zlomkovito a poznanie každého z nich rozširuje naše znalosti, ktoré sú využiteľné v širšom spektre tém historického výskumu. Na základe ich komparácie s podobnými prameňmi v ďalších oblastiach stredovekého Uhorského kráľovstva možno konštatovať kontinuitu s celouhorským vývojom.³⁴

³³ MOL, f. DL, č. 3492. Pečať publikuje: BODOR, Imre (ed.). *A középkori Magyarország főpapi pecsétjei a Magyar tudományos akadémia Művészettörténeti Kutató Csoportjának pecsétmásolat – gyűjteménye alapján*. Budapest 1984, s. 64, tab. XVIII. Táto listina predstavuje inak veľmi zaujímavý prameň k ikonografii pečatí najvyšších predstaviteľov benediktínskeho rádu v Uhorsku v polovici 14. storočia. Je k nej privesená skupina dovedna ôsmich pečatí opátov. Ide o mimoriadne reprezentatívny celok, na základe ktorého si vieme urobiť veľmi dobrú predstavu o ikonografii pečatí benediktínskych predstavených v sledovanom období. Päť z týchto pečatí je portrétnych-pontifikálnych a tri predstavujú kombinovaný votívny typ.

³⁴ Je mojou milou povinnosťou poďakovať pracovníkom Spišského archívu v Levoči, PhDr. Františkovi Žifčákovi za zhovievavosť a ústretovosť pri štúdiu príslušných dokumentov, páňovi Štefanovi Pýchymu

SUMMARY: UNKNOWN MEDIEVAL ECCLESIASTICAL-SFRAGISTIC ARTIFACTS FOUND IN THE SPIŠ REGION. Ecclesiastical seals are, from the point of view of iconography, considered as the most interesting and the richest artifacts from the entire corpus of medieval seals of Hungarian provenance preserved to present day. To simplify the issue, ecclesiastical seals can be divided into two groups – seals used by ecclesiastical institutions and seals used by ecclesiastical individuals. In this paper, six such artifacts are discussed. The importance of introducing and analyzing these artifacts arises not only from their informative value, but also from the fact that these artifacts are preserved as fragmentary sources, frequently the only artifacts preserved from the whole period of functioning of the ecclesiastical institutions – monasteries and parishes – they represent. The first group represents the seals belonging to major superiors of specific monasteries. In case of Cistercian Abbey in Spišský Štiavnik, it is of the oldest graphical type widely known from seals belonging to ecclesiastical individuals – seal with portrayal – that is, a seal bearing the portrait of its owner (abbot) with corresponding pontificals. In case of the seals of Benedictine prior from Štôla and prelate from Miechov, the design of the seals combines two elements typical for Hungarian kingdom of the 14th century. In both cases, the design depicts patron saint of the ecclesiastical establishment (Saint Mary in the seal belonging to prior from Štôla and Resurrection of Christ in the seal belonging to prelate from Miechov) and the seal owner in so-called devotional position. The trio of seals belonging to priests from Spiš are a representation of pure hagiographic type, depicting particular saints or their attributes. In seals belonging to priests Mikuláš from Spišské Vlchy and Pavol from Krompachy, depictions of symbols associated with local patrons (Lamb of God – symbol of John the Baptist, and chalice – symbol of John the Evangelist) can be observed. The third of the introduced artifacts belonging to priests, used by Ján from Spišské Podhradie, also depicts the Lamb of God. However, in this case the Lamb of God was not the patron of the parish church, but a personal patron chosen by cleric himself. The six introduced seals fit into context of sphragistic development in medieval Hungarian kingdom during the observed period. The following period is marked by changes, however, with the transition from great seals rich in illustration to seals depicting its owner's insignia occurring at that time.

doc. PhDr. Ing. Miroslav Glejtek, PhD.
 Constantine the Philosopher University in Nitra
 Faculty of Arts
 Department of History
 Hodžova 1
 949 74 Nitra
 Slovakia
 miro.glejtek@gmail.com

za vyhotovenie reprodukcí jednotlivých pečatí a mojej manželke za pomoc pri vyhotovení perokresieb pečatí. K skvalitneniu predloženého textu prispeli Prof. PhDr. Vladimír Rábik, PhD. a Mgr. Peter Labanc, PhD. z Trnavskej univerzity v Trnave, za čo im rovnako patrí moja vďaka.